

Dünyaya açılan pəncərə

Hazırladı: Tünzələ Babayeva

"Onun üçün öyrətdim ki, əlimi bu sənətə,
Bir gün sənə əl açıb düşməyim xəcalətə".
Nizami Gəncəvi

Bədbəxt hadisədən heç kim sığortalanmayıb. Bir anın içində həyatın bütünlüklə dəyişə bilər. Bununla bərabər dünyaya baxışın, ətraf mühitə münasibətin də və ətrafın da sənə münasibəti dəyişər. Belə halda vəziyyətə uyğunlaşmaq, həyatındakı arzuolunmaz "yenilikləri" qəbul etmək sənə aşılmaz görünər. Və hiss edərsən ki, cəmiyyətə "Mən lazımam!" mesajını çatdırmaq üçün sənə mütləq dəstək lazımdır.

Müasir səhiyyənin imkanları böyük olsa da, mütəxəssislər bu sahədə daha yeni müalicə metodlarının vacibliyini vurğulayırlar. Məsələn, əgər kiməsə rəsm çəkmək kömək edirsə, bu özü də bir müalicə vasitəsidir. İlmə-ilmə vurulan, naxış-naxış salınan xalçalar da bir çox dərdlərə dərman ola bilər. Belə insanların sorağı bizi Ramana qəsəbəsində yerləşən Sağlamlıq İmkanları Məhdud Gənclərin Peşə Reabilitasiya Mərkəzinə apardı.

XX əsrin 90-cı illərində Gənc Əlillərin Əmək və İstirahət Evi kimi fəaliyyətə başlayan bu müəssisə bərpa edilib, yenidən qurulub və mərkəz kimi istifadəyə verilib. Mərkəzin baş həkimi, ömrünün 20 ildən çoxunu əlillərə həsr etmiş Rəhilə Həsəratova qurumun fəaliyyətini vacib hesab edir:

"Mərkəz 2013-cü il dekabrın 24-də möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyev cənablarının və ölkənin birinci xanımı Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə açılıb. 24 dekabr həm də prezident İlham Əliyevin anadan olduğu gündür. Ölkə başçısının öz doğum gününü bizimlə, fiziki məhdudiyəti olan insanlarla keçirməsi iqiqat bayrama çevrildi. Prezidentimiz bu mərkəzin açılmasını uğurlu sosial siyasətin daha bir mərhələsi kimi dəyərləndirdi və buranın dünya ölkələri üçün bir örnək olacağını vurğuladı. Burada yaradılan şərait dövlətin sağlamlıq imkanları məhdud insanlara diqqət və qayğısının daha bir göstəricisidir. Mərkəz ən müasir tibbi avadanlıqlarla təchiz olunub. Burada əlil vətəndaşlar reabilitasiya keçir, müəyyən peşələrə yiyələnirlər. Mərkəz əlil

Rəhilə Həsəratova:
"Mərkəzdə yaradılan şərait dövlətin sağlamlıq imkanları məhdud insanlara diqqət və qayğısının göstəricisidir"

gənclərin işlə təminatına da köməklik göstərir. Artıq bəzi məzunlarımız yaşadıkları bölgələrdə işlə təminat olunublar".

Rəhilə xanımla söhbətimizdən sonra özümüz də mərkəzlə tanış olmaq qərarına gəldik. Gördüklərimiz bizi yaxşı mənada təəccübləndirdi. Burada ayrı-ayrı bölgələrdən gələn əlillərin yaşaması üçün müvafiq şəraitə malik otaqlar var. Mərkəzdə kompüter, rəssamlıq, toxuculuq, xalçaçılıq, ağac üzərində oyma, bərbərlik, kulinariya peşələri üzrə hazırlıq kursları fəaliyyət göstərir. Bundan başqa, mərkəzdə dizayn, musiqi və idman dərnləkləri də var. İdman korpusunda trenajor, stolüstü oyunlar gənclərin ixtiyarına verilib. Burada yaşayan və mərkəzin imkanlarından istifadə edən sağlamlıqda məhdudiyəti olan gənclərin uğurları hamını sevindirir. Artıq bir neçə gənc Milli Paraolimpiya Komitəsinin diqqətini cəlb edib və komitə onların olimpiadalarda iştirakını təmin etmək üçün hazırlığı öz öhdəsinə götürüb.

Gənc xalçaçı Səid Əzimov

Mərkəzdə meylini xalçalara salan, cəmiyyətə inteqrasiyasını məhz xalçalar vasitəsilə görənlər əlil gənclərlə tanış olduq. Onlardan bəziləri artıq kursu bitirib, müstəqil şəkildə xalça toxuyur, bəziləri isə hələ bu sahədə ilk addımlarını atır, bu sənəti ilmə-ilmə kəşf edirlər. Fiziki imkanları məhdud olan bu gənclərə sənətin sirlərini Adil Məmmədov və Nəmə Orucova öyrədirlər.

Ə.Əzimzadə adına Rəssamlıq Məktəbinin xalçaçılıq şöbəsini bitirən Adil müəllim uzun illər Gəncə Xalça Kombinatında çalışıb. İşlədiyi müddətdə 200-dən çox xalça eskizi hazırlayıb. Fəaliyyəti dövründə SSRİ Rəssamlar İttifaqının üzvü olub, medal və fəxri fərmanlarla təltif edilib. XX əsrin 90-cı illərindən isə əlillərə xalça eskizləri çəkməyi öyrədir:

"Ramana Əlillər Evinin yenidən qurulması, bərpa olunması fərqli ab-hava yaratdı, sağlamlığında məhdudiyət olan gənclərə ikinci həyat verdi. Mərkəzin açılışından bu yana artıq bir neçə tələbə hazırlamışıq. Mən onlara rəssamlığı, eskiz çəkməyi,

Namə müəllimə isə toxumağı, texnologiyayı öyrədir. Bu iş böyük səbr tələb edir. Bəzən tələbələr məhdudiyətləri ilə əlaqədar çətinlik çəkirlər. Amma sənətə olan həvəs hər şeyi üstələyir. Biz də işimizin öhdəsindən həvəslə gəlməyə çalışırıq. Deyim ki, gözlədiyimizdən də daha yüksək nəticələr alırıq. Mən tədris vaxtı bir-iki eskizin hazırlanıb toxumasını nəzərdə tutmuşdumsa, uşaqlar dörd-beş eskiz toxudular. Özünlüz də baxsanız görə bilərsiniz ki, toxunan xalçalar keyfiyyət baxımından peşəkar toxucuların əl işindən fərqlənir. Bu sənət onları həyata, yaşamağa həvəsləndirir. Adətən, fiziki məhdudiyəti olan insanlar bədbin olurlar. Onlar hansısa peşəyə yiyələndikcə dünyagörüşləri artır, cəmiyyətə qoşulurlar. Bundan başqa, onlar maddi durumlarını da tənzimləyə bilirlər. Onların əl

Adil Məmmədov:
"Xalça sənəti gəncləri həyata, yaşamağa həvəsləndirir".

Namə Orucova: "Xalçaçılıq şux sənətdir, çox zəhmət tələb etsə də, nəticə bütün çətinlikləri unutturur".

işlərinin müxtəlif sərəgilərdə nümayişini, satışının təşkilini planlaşdırırıq".

Namə müəlliminin sözlərinə görə, xalça toxumaq tələbələrin həm ruhi, həm də fiziki imkanlarına müsbət təsir göstərir:

"Elə tələbələrimiz var ki, biz onlara sənətlə təsir edirik. Alətləri işlətdikcə, həvəni tutduqca, vurduqca onların əlləri yavaş-yavaş işə alışı, açılır, yumşalır, elastikləşir. Məsələn, Səid belə tələbələrimizdəndir. Onun qıç olmuş əlləri xalça toxuduqca açıldı, hərəkətə gəldi. Sonra o öz fəhmi ilə texniki rəsmə-əskizə diqqət yetirdi. Eskiqləri özü çəkməyə, sonra da toxumağa başladı. Xırda damaları ərişin üzərinə gətirmək, onları hesablamaq zehni bacarıq da tələb edir. Bu baxımdan Səidin naliyyətlərini "böyük qələbə" adlandırmaq olar. Kursu uğurla bitirən Pərvinin, Qərənfilin fiziki məhdudyyətləri olsa da, əqli cəhətdən qüsuruz idilər. Baharın da Səid kimi fiziki cəhətdən çətinliyi vardı. Odu ki, hər tələbəyə fərqli yanaşır, hər biri ilə ayrı-ayrılıqda işləyirik".

Səid hazırda kiçikölçülü xalçanın toxunuşuna başlayıb. Xalçanın rəngini də özü seçib. Namə müəlliminin dediklərindən:

"Səid yaşıl rəngi sevir. İndi o, həndəsi naxışdan ibarət kompozisiya üzərində işləyir. Özü də çox böyük həvəslə. Hiss edirəm ki, hətta uşağın üzündə, baxışında dəyişiklik əmələ gəlib. Biz onlara təkcə sənət öyrətmirik, həm də qayğı göstəririk. Onları stimullaşdırırıq. Onlara başa salırıq ki, siz cəmiyyətdən təcrid olmamalısınız. Fiziki qüsurlarına baxmayaraq, biz onları həyatla bəndə edirik. Onlara aşılayırıq ki, siz bəzi sağlamlardan daha sağlamınız, həyata baxışınız fərqlidir. Hətta, sağlam adamlar sizdən yaşamaq örnəyi götürməlidirlər. Bu gənclər yaratdıqları işlərlə fəxr edirlər. Sevinclərindən özlərinə yer tapa bilmirlər. Xalçaçılıq şux sənətdir, çox zəhmət tələb etsə də, nəticə bütün çətinlikləri unutturur".

Müəlliminin sözlərindən məlum olur ki, onlar bu gənclərə həm də hər bölgəyə məxsus xalçaların xüsusiyyətləri haqda və tanınmış xalçaçılar haqqında məlumatlar verirlər:

"Hər bir xalq mənşəyi, yaşayış tərzini, məşğulliyəti və bir də rəng duyumu ilə seçilir. Məsələn, Bakı qumsaldır, günəşlidir, dənizi var. Xalçalarının rəngləri də buna müvafiqdir. Qarabağ xalçaları isə öz təbiətinə uyğun - əlvan, şux rəngli olur. Biz bu bilgiləri tələbələrə də öyrədirik. Onlar bilirlər ki, İngiltərənin "Viktoriya və Albert" Muzeyində Azərbaycanın məşhur xalçası - "Şeyx Səfi" saxlanılır. Tələbələr xalçaçılığın tarixi, inkişaf mərhələləri haqqında da məlumatlandırırıq. Hətta onlar xoşlu və xovsuz toxunma üsulu-

Pərvin Allahverdiyeva: "Xalçaya bütün varlığımı bağlanmışam".

nu birləşdirərək xalça da toxuyurlar. Burada öyrəndiklərini inkişaf etdirə bilsələr, bu uşaqların gələcəyi parlaq olacaq".

Xalçaçılıq sənətinin inceliklərinə uğurla yiyələnən gənclərdən biri də Pərvin Allahverdiyevadır. Pərvin Naxçıvanın Şərur rayonunda doğulub. Məktəbi bitirdikdən sonra əvvəlcə əcaçılıq, sonra isə kompüter ixtisasları üzrə təhsil alıb. Bir müddət əcaçı kimi işləsə də, əlilliyinə görə işdən uzaqlaşmalı olub. Amma gənc qız boş oturmaq, vaxtını hədəf yerə itirmək istəmir. Axtarışları onu Ramana yenicə istifadəyə verilmiş mərkəzə gətirib çıxarıb. Hər bir uşağa fərdi yanaşan, qayğı göstərən Rəhilə xanımın köməyiylə Pərvin Peşə Reabilitasiya Mərkəzində yerləşir. Onun dediklərindən:

"Burada dərziçilik kursuna yazılmaq istəyirdim. Amma atam məsləhət gördü ki, xalçaçılığı öyrənəm. Çünki o, uşaqlıqdan mənim incəsənətlə məşğul olmağımı istəyirdi. Bu vaxta qədər şəkil çəkmək

qabiliyyətim olmayıb. Xalçaçılıq haqqında isə heç bir təsəvvürüm yox idi. Adil müəllim mənə çeşniləri verəndə, bunların öhdəsindən necə gələcəyimi götür-qoy edirdim. Müəllimlərimin sayəsində, təcridcən xalçaçılığa meylim yarandı. İndi sərbəst şəkildə istədiyim eskizi çəkə bilirəm".

Pərvinin ilk xalçasında isə Məminə Xatun türbəsi əksini tapıb. Gənc toxucunun sonuncu işi daha maraqlıdır:

Qərənfil Teymurova: "Xalçaçılıq dünyaya açılan pəncərədir".

Samirə Əliyeva: "İnsan xalçaçılıqla özünü kəşf edə bilər".

xuduqlarını satmaqla maddi ehtiyaclarını ödəyə biləcək.

Qərənfil Teymurova da kurs yoldaşlarından geri qalmır. Şeir, hekayə yazır, gözəl xalça toxuyur. Zərdab rayonundan gəlir. 1985-ci il təvəllüdüdür, II qrup əlidir.

"Bura gəlməzdən əvvəl həyatdan küsmüşdüm. Xalçaçılığa uşaqlıqdan meyylim olub. Böyüklərimin dediyinə görə, nənəm çeşid-çeşid xalçalar toxuyarmış. Amma mən onu görməmişəm. Yəqin xalçaçılığa həvəs də mənə irsən keçib. Həmişə maraqlanırdım ki, xalça toxumağı öyrədən varsa, gedim öyrənəm. Elə oldu ki, televiziya da bu mərkəzin açılışını gördüm. Həmin vaxtlar xəstəxanada idim. Gecə atama zəng vurub dedim ki, xalçaçılıq kursu tapmışam, gedim öyrənəm. O da razılıq verdi. Xalça toxumaq ən böyük arzum olub. İlk xalçanı toxuyanda hər çini başa vuranda onu əzizləyirdim. Buraya gələndən üç xalça toxumuşam: birincini "Ağ gül, qırmızı gül, sarı gül", ikinci işimi isə "Şuşa məscidi" adlandırmışam. Birinci işimin ölçüsü 50x60sm-dir, ən böyük işimdir. "Ağ gül, qırmızı gül, sarı gül" adında bir mahnı var. Ona tez-tez qulaq asırıdım. Bir gün Adil müəllim bir kompozisiya yaratdı, həmin eskiz əsasında bu xalçanı toxudum - üç qız çəmənlikdə rəqs edir. Üçüncü işim isə "Sevgili

"Sonuncu işim ölçücə kiçik olsa da, mənaca dərinidir. Burada mən xovlu və xovsuz texnikanı bir yerdə tətbiq etmişəm. Sənətdən az-çox başı çıxan adam bu işə baxanda onun nədən bəhs etdiyini anlayacaq. Xalça mənim bütün varlığımı özünə cəlb edib. Elə vaxtlarım olub ki, kurs yoldaşım Qərənfillə birgə gecə saatlarına qədər ilmə vurmuşuq. Hətta, yuxularımızda da xalça toxuyuruq. Birinci işimi mərhələ-mərhələ çəkib kompüterdə slayd yaratmışam. Hər gün işlədikə toxuduqlarımın şəklini çəkirdim. Özümə də çox maraqlı gəlirdi. Fikirləşirdim, görəsən, bunu mən toxuyuram? Biz xalçanı sevərək toxuyuruq. Meylimizi bütünlüklə xalçaya salmışıq, xalçaya bağlanmışıq. İlməni səhv vuranda onu söküüb yenidən vurmaq lazımdır. Təzə-təzə xalça bıçağı ilə elimi də kəsmişəm, ilk vaxtlar həvə döyməkdən əlim yara da olmuşdu, qayçıyı tuta bilmirdim... Amma indi alətlərdən ustalıqla istifadə edirəm. İşin nəticəsini görəndə, hər bir əziyyət yaddan çıxır. Yaxşı ki, bu mərkəzə gəldik, bu sənəti öyrəndik. Həm də özümüzdə çoxlu dostlar tapdıq, dünyagörüşümüz artdı, həyat təcrübəsi qazandıq. Özümüzdə peşə seçdik."

Mərkəzin mədəni işlər üzrə təşkilatçısı Xuraman Əhmədova da Pərvinin qeyri-adi istedadından, pozitiv enerjiyə malik olmasından danışırdı:

"Bu qızı pərişan görmək mümkün deyil. Daim gülümsəyir, nikbindir və insanlara müsbət enerji ötürür. Onunla işləmək mənə çox xoşdur. Gözəl nitq qabiliyyəti olduğundan təşkil etdiyimiz tədbirlərdə aparıcılıq edib. O, qısa müddətdə auditoriyanı ələ ala bilir, sözləndiyi şeirləri tamaşaçılara ayaq üstə alqışlayırlar."

Mərkəzdə xalçaçılıqla yanaşı, toxuculuq, tikmə sənətlərinə də yiyələnən Pərvin Naxçıvanda işlə təmin edilib. İndi o, evdə xalça toxuyacaq və to-

butalar"dır. Buna "relyefli iş" deyirlər, yəni xovsuz və xovlu texnikanın bir yerdə tətbiq olunması ilə toxunan xalçadır. Bu işimdə butalar üz-üzə dayanıb. Nəmə müəllimə deyir ki, qədim elementimiz olan buta alovdur, məhəbbətdir, danışıq tərzidir. Buta ünsiyyət vasitəsi olub. Oğlan qızı sevəndə ona buta çəkib göndərib. Qız da onu sevibsə, üz-üzə buta çəkib, istəməyibsə, arxasını çevirmiş buta çəkib. Bura gəlməzdən əvvəl bilmirdim ilmə vurmaq nədir, alətlər hansılardır. Hər şeyi bura-

da öyrəndim. Bizə belə bir müəssisəni yaratdığı üçün dövlət başçımıza minnətdaram. Bizə analıq qayğısı göstərən Rəhilə xanıma, Adil müəllimə, Namə xanıma da minnətdaram. Əziyyətimizi çox çəkilər, nazımızla oynayırlar. Burada ailə qayğısını hiss edirəm. Rəfiqələrimə, dostlarıma da deyirəm ki, buradan yararlanın. Digər kurslara da gedirəm - toxuculuq, tikmə, ağacəyənə. İncəsənətə çox meyilliyəm. Burada hər cür insanla rastlaşırəm. Mərkəzdə ömrümdə birinci dəfə şeir yazdım. Xalçaya həsr etmişəm. İnsan ya sevinəndə yazır, ya kədərlənəndə. Kədərli vaxtlarımda hekayə yazmışdım. Həyata yataqdan baxan qızın hekayəti idi. Artıq belə deyil. Burada sevdiyim xalça sənətini öyrəndim. Yeni həyata atılıram, sənətimi davam etdirəcəyəm. Mən burda gülməyi öyrəndim. Arzum budur ki, özüm kimi xəstə uşaqlara da bu sənəti öyrədim. Xalça sənəti nəsildən-nəslə keçsin və bu işdə mənim də əməyim olsun".

Samirə Əliyeva isə mərkəzə yenidən gəlib. Burada öyrədilən peşələrdən xalçaçılığı seçib:

"Rənglərin ahəngi mənə özünə çəkdi. Fikirlərimi, fantaziyalarımı rənglərin vasitəsi ilə göstərmək istəyirəm. Ən çox da qara rəngdə qırmızı axtarmağı xoşlayıram. Qarada bir çox rəngləri kəşf etmək istəyirəm. Xalçadakı xırdalıqlar, incəliklər mənə özünə cəlb edir. Xalçaçılıq özümü ifadəyə kömək edəcək. Bu sənətlə insan özünü kəşf edir. Özümü tanımaq istəyirəm. Mən kiməm, həyatda nə istəyirəm? Həm də kimlərdənsə seçilmək, fərqlənmək istəyirəm. Fiziki məhdudiyətim varsa, bu, o demək deyil ki, mən kimdənsə geri qalmalıyam. Oturaq vəziyyətdə olsam belə, bir çox işlərin öhdəsindən gəlirəm. Xalça toxumağın da öhdəsindən gələcəyəm".

Bizi ekskursiya boyu müşayiət edən mərkəzin mədəni işlər üzrə təşkilatçısı Xuraman xanım tez-tez sərgilərdə iştirak etdiklərini deyir:

"Həm dövlət sərgilərində, həm də özəl təşkilatların təşkil etdiyi sərgilərdə iştirak edirik. Bu, uşaqları daha da həvəsləndirir, ruhlandırır. Bu gənclərdən bəziləri mərkəzə gəlməzdən əvvəl küçüyə belə çıxmaqdan çəkinirdilər. Amma burada öz yaşlıları ilə ünsiyyətdə olurlar, peşayə yiyələnir, qorxmadan həyata atılırlar. Gələcəkdə onlar öz əlinin zəhməti ilə dolana biləcəklər".

Etiraf edək ki, mərkəzə yollananda burada bədbin, həyatdan küskün, ünsiyyətdən qaçan insanları görəceyimizi düşünürdük. Amma buradakı fiziki məhdudiyəti olan gənclərə sadəqə, təsəlli lazım deyil. Onlar incəsənət vasitəsi ilə dünyaya baxışlarını anladır, öz insani simalarını açıq, nə arzulanıqlarını göstərirlər. Onlar həyatı bacarıqları, yanar ürəkləri və güclü ruhları ilə yenidən kəşf edirlər.

